

2. Anderson W. (2022). History and philosophy of science takes form. *Studies in history and philosophy of science*, 93, 175–182. <https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2022.04.001>
3. Fedyk M. (2022). How Philosophy of Science Can Unlock New Methods in Bioethics. *The American journal of bioethics*, 22(12), 51–53. <https://doi.org/10.1080/15265161.2022.2134492>
4. Hangel, N., & ChoGlueck, C. (2023). On the pursuitworthiness of qualitative methods in empirical philosophy of science. *Studies in history and philosophy of science*, 98, 29–39. <https://doi.org/10.1016/j.shpsa.2022.12.009>
5. Refolo, P., Sacchini, D., Bloemen, B., Grin, J., Gutierrez-Ibarluzea, I., Hofmann, B., Oortwijn, W., Raimondi, C., Sampietro-Colom, L., Sandman, L., van der Wilt, G. J., & Spagnolo, A. G. (2023). On the normativity of evidence - Lessons from philosophy of science and the "VALIDATE" project. *European review for medical and pharmacological sciences*, 27(23), 11202–11210. https://doi.org/10.26355/eurrev_202312_34560
6. Науменко, С. В. (2021). Експериментально-теоретичне обґрунтування розробки діагностичних, лікувальних та превентивних заходів за андрологічних патологій свійських тварин. Автореф. дис. д-ра вет. наук: 16.00.07 – ветеринарне акушерство. Львів, 41 с.
7. Короткий, О. Г. (2021). Біохімічні механізми ремоделювання хрящової тканини при експериментальному остеоартриті. Автореф. дис. д-ра біол. наук: 03.00.04 – біохімія. Київ, 46 с.
8. Семінько, В. В. (2020). Дефектна структура, механізми релаксації електронних збуджень та антиоксидантна активність нанокристалів CeO₂-х. Автореф. дис. д-ра фіз.-мат. наук: 01.04.10 – фізика напівпровідників і діелектриків. Харків, 32 с.
9. Clark, A. R. (2021). Overview of dissertation and postdoctoral research. Los Alamos National Laboratory. 61 p.
10. Mattingly, J., Clark, A. R., & Favorite, J. A. (2021). Application of stochastic neutron transport theory to nuclear data evaluation using subcritical neutron multiplicity counting experiments. M&C 2021, NC, Apr. 11-15, 2021.

СУДОВО-ВЕТЕРИНАРНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ОЦІНКА ТЯЖКОСТІ УШКОДЖЕННЯ, СПРИЧИНЕНОГО ВТРАТОЮ РЕПРОДУКТИВНОЇ ЗДАТНОСТІ ТВАРИНИ АБО ТРАВМАТИЧНИМ ПЕРЕРИВАННЯМ ВАГІТНОСТІ

Яценко І.В.^{1,2}, д. вет. н., професор
Державний біотехнологічний університет, м. Харків
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» м. Харків

Заподіяння тварині тілесних ушкоджень, що призвели до її каліцтва чи загибелі є фактичною підставою для кримінальної відповідальності, відповідно до ст. 299 Кримінального кодексу України (*далі – КК України*) [1]. Варто наголосити, що і санкції кримінального закону за такий злочин є досить суворими та передбачають обмеження волі на строк від 1-го до 3-х років або позбавленням волі на строк від 2-х до 3-х років з конфіскацією тварини (частина 1); ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього, – караються позбавленням волі на строк від 3-х до 5-и років з конфіскацією тварини (частина 2); такі дії, вчинені з особливою жорстокістю, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, – караються позбавленням волі на строк від 5-и до 8-и років з конфіскацією тварини (частина 3) [2].

Водночас проблема ушкоджень тварин через жорстоке поводження з ними, а також питання юридичної відповідальності за такі діяння знаходиться у фокусі прискіпливої уваги як українських, так і іноземних науковців, з-поміж них: О. Ф. Пігро (2024); М. М. Юшков (2022); О. І. Ющик (2022); А. М. Яценко (2022); Д. М. Майстро (2021); Т. Буликіна (2019);

Т. А. Кобзєва, Д. С. Шеїн (2021); К. О. Полтава (2020); М. О. Качинська (2019); E. J. Bartelink et al. (2022); E. J. Bartelink et al. (2022); A. Rebollada-Merino et al. (2020); M. Smith-Blackmore et al. (2021); J. E. Cooper et al. (2021); R. Lockwood (2019).

Відтак, одним із негативних наслідків для здоров'я і життя тварин, у разі жорстокого поводження з ними є тілесні ушкодження, результатом яких є *втрата їх репродуктивної здатності, травматичне переривання вагітності* [3] та каліцтво [4].

Украй важливо зазначити, що для встановлення фактичних даних та обставин зазначеного правопорушення, у судочинстві застосовуються спеціальних ветеринарні знання у формі судово-ветеринарної експертизи [5]. З огляду на це, маємо наголосити, що такий різновид тілесних ушкоджень тварин як втрата репродуктивної здатності тварин внаслідок ушкодження або травматичне переривання вагітності тварин не достатньо досліджені з позицій судово-ветеринарної експертизи, а також не меншою проблемною є судово-ветеринарна оцінка зазначених травм. Відтак, дослідження цього питання вперше у світовій практиці започатковане вченими Харківської наукової судово-ветеринарної школи: розроблена «Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва» (*далі – Методика*), яка нині внесена в державний Реєстр методик судово-ветеринарних досліджень Міністерства юстиції України [7], а також «Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини» (методичні рекомендації) (*далі – Правила*) [8].

Зважаючи на те, що у спеціальній науковій літературі не приведені алгоритми судово-ветеринарного дослідження окремих різновидів ушкоджень тварин, зокрема й тих, що зумовили втрату їх репродуктивної здатності або травматичне переривання вагітності, зазначене питання є актуальним для судово-ветеринарної експертизи і юриспруденції як з теоретичної, так і з практичної точок зору, отже, потребує додаткової аргументації.

Мета повідомлення – схарактеризувати особливості ушкодження тварини, наслідком якого стала втрата її репродуктивної здатності або травматичне переривання вагітності та обґрунтувати його судово-ветеринарну оцінку.

Об'єктами судово-ветеринарного дослідження є матеріальні й матеріалізовані. До матеріальних об'єктів належать живі підекспертні тварини та підекспертні трупи тварин. Ступінь тяжкості ушкодження та каліцтво у трупів тварин оцінюються відносно такої ж живої тварини. Матеріалізованими об'єктами є матеріали кримінального провадження, у т. ч. й ветеринарні документи.

Суб'єктами таких досліджень є судово-ветеринарні експерти. У разі відсутності такого експерта, ветеринарне дослідження тварини може провести лікар ветеринарної медицини, який має освітній рівень «спеціаліст» або «магістр» і є компетентним у сфері судово-ветеринарної діяльності. Проте тяжкість шкоди, заподіяної здоров'ю тварини, а також каліцтво і причино-наслідковий зв'язок визначає виключно судово-ветеринарний експерт.

У цьому повідомленні увагу буде зацентровано на такому ветеринарному феномені як травматична втрата репродуктивної здатності тварин. Відтак, під *травматичною втратою репродуктивної здатності* тварини (самця і самки) необхідно розуміти втрату здатності до парування, зачаття чи запліднення, а також пологів. Це може проявлятися втратою репродуктивних органів внаслідок травми, переривання вагітності внаслідок ушкодження, незалежно від строку останньої, і за відсутності патології. Для визначення втрати репродуктивної здатності тварини необхідна наявність причинно-наслідкового зв'язку між заподіяними тварині ушкодженнями, встановленими фізикальними методами судово-ветеринарного дослідження, і втратою репродуктивної здатності чи перериванням вагітності.

У випадку травматичної переривання вагітності, такі ушкодження, заподіяні тварині, будуть оцінені судово-ветеринарним експертом як *тяжкі*.

З огляду на зазначене зауважимо, що стійкою, тобто постійною і повною втратою будь-якого органа є повне фізичне його відокремлення від тіла тварини, а також, якщо в організмі тварини настав такий стан, коли протягом усього її життя в посттравматичному періоді існує повна незворотна втрата функцій, притаманних втраченому органу, котра повністю вже ніколи не відновиться (афункція). Проте, частковою втратою будь-якого органа є такий стан,

коли відбулось не повне його відокремлення від тіла тварини (фізична втрата), а також, якщо настав посттравматичний парез цього органа, в результаті чого він не може в достатній мірі виконувати свої специфічні функції (функціональна втрата) для забезпечення природної життєдіяльності організму тварини. Тож втрата органа, якщо його видалено шляхом оперативного втручання з господарською метою, не є травматичною втратою репродуктивної здатності, до прикладу: кастрація тварини, оваріоектомія, гістеректомія тощо не є каліцтвом тварини з точки зору судово-ветеринарної експертизи.

Окремо схарактеризуємо такий різновид втрати репродуктивної здатності самців як *травматична ампутація статевого члена*. Відтак, каліцтвом тварини в результаті *стійкої (повної) втрати* статевого члена у тварини є повне механічне його відокремлення від тіла тварини на рівні кореня (фізична втрата) або, якщо статевий член морфологічно цілісний, проте настав такий стан, коли протягом усього життя тварини в посттравматичному періоді існує повна незворотна втрата його функції, котра повністю вже ніколи не відновиться (функціональна втрата).

Водночас, під каліцтвом тварини в результаті *часткової втрати* статевого члена треба розуміти його не повне механічне відділення від тіла тварини на будь-якому рівні (голівки, тіла), а також, якщо настав посттравматичний парез цього органа, в результаті чого він не може в достатній мірі виконувати свої специфічні функції для забезпечення репродуктивної здатності (гіпофункція).

Травматична ампутація статевого члена та каліцтво самця обов'язково мають перебувати у прямому причинно-наслідковому зв'язку. Проте, імпотенція самців або неплідність у самок, зумовлена віковими змінами їх організму, не є каліцтвом з точки зору судово-ветеринарної експертизи.

Проілюструємо судово-ветеринарну оцінку тілесних ушкоджень пса, що спричинили втрату репродуктивної здатності тварини, прикладом із власної судово-ветеринарної практики. Відтак, об'єктом судово-ветеринарного дослідження був пес віком 4 роки, якому жінка умисно заподіяла тілесне ушкодження у вигляді травматичної ампутації статевого члена за допомогою кухонного ножа (відомо із постанови слідчого). Оскільки підекспертний пес належить до класу ссавців, типу хордових, має кровonosну й нервову системи, кістковий хребет, то він є *хребетною твариною*. Така теза, сформульована у висновку експерта, надасть суб'єкту розслідування можливість кваліфікувати злочинні діяння особи за ознаками статті 299 КК України (жорстоке поводження з тваринами).

Визначаючи тяжкість ушкодження та ознаки каліцтва у підекспертного пса, пов'язаних із травматичною ампутацією статевого члена судово-ветеринарний експерт має дотримуватись такого алгоритму:

- 1) дає морфологічну характеристику ушкодження;
- 2) визначає ступінь його тяжкості, відповідно до Правил [8];
- 3) з'ясовує небезпечність ушкодження для життя підекспертної тварини;
- 4) встановлює, чи не супроводжувалось ушкодження фізичною втратою будь-якого органа, частини тіла або втратою органом чи частиною тіла функцій;
- 5) встановлює, чи є ушкодження екстер'єру виправним чи не виправним;
- 6) встановлює, чи спричинило ушкодження знівечення (спотворення) тіла чи ні;
- 7) визначає ступінь обмеження життєдіяльності тварини у зв'язку із травмою;
- 8) констатує каліцтво тварини, відповідно до Методики [7].

Відтак, у підекспертного пса встановлено наступні ушкодження (судово-ветеринарний діагноз): травматична ампутація статевого члена та гематома крайньої плоті статевого члена. Характером ушкодження є рана, що знаходиться у пахвинній ділянці. Остання утворилася в результаті травматичної ампутації статевого члена від дії механічного знаряддя травми, яким міг бути кухонний ніж. Характером ушкодження крайньої плоті статевого члена є гематома – заповнена кров'ю порожнина крайньої плоті, що утворилася внаслідок внутрішньої кровотечі. Судово-ветеринарним експертом констатовано, що ушкодження, заподіяні підекспертному псу, могли виникнути у час і за обставин, зазначених у постанові слідчого. Беручи до уваги

характер та локалізацію травм, останні виникнути самостійно без стороннього втручання не могли.

Механізмом утворення травматичної ампутації статевого члена є дія ріжучого предмета із гострим лезом, проте механізмом утворення гематоми крайньої плоті статевого члена є дія тупого травмувального предмета з обмеженою поверхнею.

Вирішуючи питання про ступінь тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини, судово-ветеринарний експерт констатував, що ушкодження, у вигляді травматичної ампутації статевого члена, необхідно кваліфікувати як шкоду, заподіяну здоров'ю тварини тяжкого ступеня за критерієм небезпеки для життя пса в момент заподіяння ушкодження у зв'язку із можливою значною крововтратою, загрозливою для життя тварини, відповідно до п. 2.5.33 Правил [8], проте гематома крайньої плоті статевого члена не становить небезпеку для життя пса у посттравматичний період.

Тяжке тілесне ушкодження у пса кваліфікується за критерієм стійкої і повної втрати органа (статевого члена, а також втрата здатності до парування), відповідно до п. 2.6.2 Правил [8].

Ушкодження, у вигляді гематоми препуцію, необхідно кваліфікувати як шкоду, заподіяну здоров'ю тварині легкого ступеня із скороминущими наслідками, тривалістю не більше як 6 днів, яке не призвело до короткочасного розладу здоров'я та короткочасної втрати здатності до виконання твариною корисної роботи, відповідно до п.п. 4.1а та 4.2а Правил [8].

Вирішуючи питання про каліцтво підекспертного пса судовий експерт констатував, що каліцтвом є «стійкі розлади здоров'я тварини внаслідок тілесного ушкодження чи його наслідків, вроджених вад розвитку, захворювань, нещасного випадку, що призвело до повної або часткової втрати будь-якого органа чи ділянки тіла тварини, або до повної чи часткової втрати лише функцій органа чи ділянок тіла тварини, що при взаємодії тварини із зовнішнім середовищем може призвести до стійкої втрати або значного обмеження можливості забезпечувати фізіологічні прояви життєдіяльності на рівні з іншими тваринами цього ж виду (харчування, розмноження, орієнтація та переміщення в просторі, координація рухів, ведення природного способу життя, контакту з іншими тваринами, самозахисту, здатності до виконання корисної роботи тощо), а також спотворює зовнішній вигляд тварини через знівечення частин тіла в результаті деформації, а також їх фізичної відсутності» (п/п 2 п. 2.6.1 Правил [8] та п. 8.1.1 Методики [7]).

Виходячи із значення дефініції «каліцтва» [7, 8], керуючись Правилами [8], а також згідно із Методикою [7], тілесне ушкодження, наслідком якого стала травматична ампутація статевого члена є *стійким каліцтвом пса*, адже зазначене ушкодження призвело до стійкої, повної втрати органа (статевого члена), отже, при взаємодії тварини із зовнішнім середовищем спричинить у подальшому виражену втрату можливості забезпечувати твариною фізіологічні прояви життєдіяльності на рівні з іншими тваринами цього ж виду, зокрема до втрати репродуктивної здатності, тобто повної неможливості парування, відповідно до абз. 4 п. 2.6.1, п. 2.6.2, п. 2.6.18 Правил [8] та згідно із п. 8.1.1, 8.1.2, 8.1.3, п. 8.1.6, п. 8.1.11; п/п I А1, п/п II Б 1, п/п IV А п. 8.1.13, п/п V 1 п. 8.1.13, п. 8.2.33 Методики [7], проте гематома крайньої плоті статевого члена не призвела до каліцтва пса. Окрім того, слід зазначити, що виявлені ушкодження у підекспертного пса сумісні з життям.

Надаючи експертну оцінку ушкодженню екстер'єру підекспертного пса судовий експерт у своєму висновку зазначив, що відповідно до п. 2.7.1 Правил [8] ушкодженням екстер'єру тварини є «порушення анатомічної цілісності тканин, органів, частин тіла та порушення їх функцій, що виникає внаслідок дії зовнішніх ушкоджуючих чинників». Залежно від його виправності воно може бути виправним і невиправним, а також таким, що знівечує (спотворює) чи не знівечує (не спотворює) екстер'єр. Також згідно із п. 2.7.2 Правил [8] виправністю ушкодження є значне зменшення вираженості патологічних змін (рубця, деформації, збільшення обсягу рухливості частин тіла тварини тощо), з часом чи під дією нехірургічних засобів. Коли ж для усунення патологічних змін необхідне оперативне втручання, то ушкодження екстер'єру вважається невиправним.

Експертне оцінювання ушкодження екстер'єру, що призвело до каліцтва тварини, повинне проводитись за наслідками, котрі визначились з часом і мають остаточний (сталій) вигляд посттравматичних ушкоджень тіла без хірургічного втручання, проте не раніше ніж через 60–90 діб від терміну травмування, оскільки протягом певного періоду можливі інволюційні зміни таких рубців, відновлення функції органів або ділянок тіла. Проте, у випадку явного, безумовного і безсумнівного знівечення екстер'єру тварини (як, наприклад, травматична ампутація статевого члена) судово-ветеринарний експерт може остаточно кваліфікувати каліцтво одразу після травмування, не очікуючи повного загоєння травми.

У зв'язку із вище зазначеним, травматична ампутація статевого члена є *невиправним ушкодженням екстер'єру* підекспертного пса, відповідно до п.п. 2.7.1 та 2.7.5 Правил [8], проте гематома крайньої плоти статевого члена не є ушкодженням екстер'єру тварини.

Вирішуючи питання про *знівечення (спотворення) екстер'єру* підекспертної тварини через травматичну ампутацію статевого члена, судово-ветеринарний констатував, що відповідно до п. 2.7.3 Правил [8], експертне оцінювання знівечення екстер'єру тварини здійснюють, виходячи із загальноприйнятих уявлень про зовнішній вигляд тварини, який виражений в пропорціях, гармонійності й особливостях форми тіла, властивих породі, статі, віку й типу конституції тварини. Проте вік, стать, порода, здатність до виконання корисної роботи підекспертної тварини під час вирішення цього питання до уваги не беруться.

Варто наголосити, що в аналізованій експертній ситуації знівеченням екстер'єру тварини є не властиві їй фізичні вади, котрі проявляються не звичним, протиприродним, скаліченим, понівеченим, спотвореним, жахливим, відразливим виглядом тварини. Виходячи з цього, наголошено, що травматична ампутація статевого члена у пса не призвела до спотворення, жахливого, відразливого вигляду тварини, оскільки ділянка ушкодження знаходиться в пахвинній ділянці та прикрита крайньою плоттю статевого члена, отже, є не помітною. Таким чином, травматична ампутація статевого члена та гематома крайньої плоти статевого члена в сукупності не призвели до знівечення (спотворення) екстер'єру підекспертної тварини.

Судово-експертним дослідженнями встановлено, що між спричиненими псу тілесними ушкодженнями за встановлених обставин і розладом його здоров'я існує прямий необхідний причинно-наслідковий зв'язок.

Встановлено, що слідами на тілі підекспертного пса, які свідчать про заподіяння їй болю, є рана, яка утворилася в результаті травматичної ампутації статевого члена та гематома крайньої плоти. Під час спричинення тілесних ушкоджень підекспертній собаці, тварина відчувала гострий тривалий фізичний біль, проявляла страждання і мучення від спричинених травм (тілесних ушкоджень). Встановлено, що зазначені ушкодження, тварина отримати самостійно, без стороннього втручання, не могла.

Приведений автором цього повідомлення приклад із експертної практики націлює на теоретичні узагальнення та розробку алгоритму призначення та проведення судово-ветеринарної експертизи, а також взаємодії суб'єкта розслідування злочину жорстоке поводження з тваринами із судовим експертом. У зв'язку з цим, наголошуємо, що для оперативного з'ясування фактичних даних і обставин правопорушення, вчиненого проти здоров'я і життя тварин (загибель, травмування тощо) необхідно дотримуватись такого алгоритму дій, який включає наступне:

- виклик поліції на місце події за номером 102 та повідомлення оператора про необхідність приїзду слідчо-оперативної групи;
- складання письмової заяви про кримінальне правопорушення;
- залучення поліцією фахівця ветеринарної медицини для огляду місця події (ОМП) та складання протоколу такого огляду. Якщо відомо, хто міг вчинити кримінальне правопорушення – необхідно надати цю інформацію слідчо-оперативній групі;
- надання поліції письмових та усних пояснень, доказів злочину – фото, відео тощо. Якщо тварині надавалась ветеринарна допомога, бажано надати виписку з амбулаторного журналу клініки ветеринарної медицини, результати інструментальних та лабораторних діагностичних досліджень тварини тощо;

– занесення органом досудового розслідування (як правило це слідчий відділ поліції) даних про подію правопорушення до ЄРДР не пізніше 24 год. після подання заяви про злочин і відкриття кримінального провадження;

– призначення слідчим управлінням поліції слідчого за кримінальним провадженням (з цього моменту починається досудове розслідування, під час якого слідчий зобов'язаний провести всі необхідні слідчі дії, які можуть допомогти встановити склад, обставини злочину та підозрюваного);

– винесення слідчим постанови про призначення судово-ветеринарної експертизи. Тварину має вилучити слідчий для проведення судово-ветеринарної експертизи або передати під відповідальне зберігання власнику тварини чи особі, яка опікується твариною;

– скерування матеріалів кримінального провадження і об'єктів дослідження до спеціалізованої експертної установи для проведення судово-ветеринарної експертизи.

У спеціалізованій експертній установі судово-ветеринарна експертиза проводиться за постановою прокурора, слідчого чи дізнавача; ухвалою слідчого судді чи суду; заявою замовника судової експертизи. Украй важливо зазначити, що проведення судово-ветеринарної експертизи відбувається поетапно:

1) вивчення судово-ветеринарним експертом документ про призначення судово-ветеринарної експертизи, матеріалів (кримінального провадження), заяви особи, яка замовила проведення судової експертизи;

2) проведення судово-ветеринарного дослідження об'єктів (клінічне – живої тварини; патоморфологічне – трупа);

3) застосування додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження об'єкта(-ів) (за необхідності);

4) встановлення судово-ветеринарного діагнозу;

5) встановлює причину розладу здоров'я у живої та причину смерті мертвої тварини;

6) складання висновку експерта за результатами проведеної судово-ветеринарної експертизи.

Якщо об'єкт дослідження не надано судово-ветеринарному експерту в строк, встановлений законодавством, складається документ «Повідомлення про неможливість надання висновку експерта».

Визначаючи тяжкість тілесних ушкоджень та каліцтво тварини, судово-ветеринарний експерт має об'єктивно схарактеризувати, які наслідки зазначеного ушкодження відобразилися на ступені обмеженості життєдіяльності тварини. Для цього може додатково залучатися лікарі ветеринарної медицини, котрі спеціалізуються у сфері ветеринарної хірургії, репродуктології, експерт з оцінки порід тварин, а також інші фахівці.

Виходячи із змісту експертних завдань та аналізу експертної практики, можна сформулювати такий орієнтовний перелік питань, які можуть бути вирішені судовим експертом під час судово-ветеринарного дослідження живої тварини, у т. ч. й за ушкоджень, наслідком яких стала втрата репродуктивної здатності тварини або травматичне переривання вагітності, з-поміж них такі:

1) До якого виду і класу відноситься тварина, яку досліджено?

2) Яким з ветеринарної точки зору є характер травматичного переривання вагітності чи втрати репродуктивної здатності тварини та яка їх локалізація?

3) Який механізм утворення?

4) Яка черговість заподіяння ушкоджень, виявлених у тварини?

5) Чи можна за характером ушкодження встановити, яким знаряддям травми вони спричинені?

6) Яка давність виникнення травматичного переривання вагітності чи втрати репродуктивної здатності твариною?

7) Якого ступеня тяжкості кожне з ушкоджень, виявлених на тілі тварини?

8) До яких наслідків для здоров'я тварини призвело кожне із спричинених ушкоджень, і якими є наслідки в їх сукупності?

9) Чи є обмеження можливості забезпечувати фізіологічні прояви життєдіяльності підекспертної тварини на рівні з іншими тваринами цього ж виду у зв'язку із травматичним перериванням вагітності чи втратою репродуктивної здатності твариною?

10) Чи призвели до каліцтва тварини спричинені їй ушкодження за встановлених обставин як кожне окремо, так і в сукупності?

11) Чи існує причинно-наслідковий зв'язок між спричиненими тварині тілесними ушкодженнями за встановлених обставин і розладом її здоров'я у вигляді травматичного переривання вагітності чи втратою репродуктивної здатності?

12) Чи могла тварина отримати тілесні ушкодження та каліцтво самостійно, без стороннього втручання?

13) Чи спричинили виявлені у підекспертної тварини тілесні ушкодження фізичний біль і страждання?

Результати проведення судово-ветеринарного дослідження підекспертної тварини викладаються у висновку експерта. Заключні висновки повинні бути детальним і науково обґрунтованим результатом аналізу фізикальних даних, встановлених під час проведення судово-ветеринарної експертизи.

Резюмуючи, можна відмітити, що схарактеризовані особливості ушкодження тварини, наслідком якого стала втрата репродуктивної здатності або травматичне переривання вагітності, а також обґрунтована їх судово-ветеринарна оцінка позитивно вплинуть на ефективність призначення, проведення й результативність судово-ветеринарної експертизи; створять можливість надання обґрунтованого й об'єктивного висновку експерта як доказу у судочинстві; реалізуються судовими експертами України під час проведення судово-ветеринарної експертизи; розширюють пізнавальні можливості органів досудового розслідування та суду.

Бібліографічний список

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2021 № 23-41-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Майстро Д. М. Відповідальність за кримінальне правопорушення «жорстоке поводження з тваринами» (ст. 299 кк України): розгляд судової практики. *Юридичний вісник* 2021. 3 (60). С. 175–182. DOI: 10.18372/2307-9061.60.15972.
3. Яценко І. В. Теоретико-гносеологічна конструкція феномену ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини в судово-ветеринарній експертизі. *Форум права*. 2023. Вип. 75. № 2. 65–88 DOI: 10.5281/zenodo.7699531.
4. Яценко І. В., Парилівський О. І. Каліцтво тварин як предмет судово-ветеринарної експертизи. *Agrarian Bulletin of the Black Sea Littoral*. 2022, Is. 102–103. Pp. 71–86. DOI: 10.37000/abbsl.2022.102.13.
5. Федик Ю. Я., Бесага І. В. Доказове значення висновку фахівця у галузі ветеринарної медицини у судовому процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Т. 2 № 77 (Серія: Право). С. 258-263. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.77.2.44.
7. Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва / І. В. Яценко. Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2021. 50 с. (ресстраційний код в державному Реєстрі методик судово-ветеринарних досліджень: 18.1.01).
8. Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини (методичні рекомендації) / І. В. Яценко, О. І. Парилівський. Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2022. 47 с.